

גיליון מס' 266 פרשת משפטים-שקלים
תשע"ח שנה חמישית

גיליון זה יו"ל לזכות ר' יצחק מרדכי אהרמן שליט"א
בעת דודים בהגיעו לגיל הארבעים
את כל זמנך כבר שנים אתה מקדיש למען אחרים
הקב"ה ישלם משכורתך
וימלא כל משאלות לבך לטובה לשנים ארוכים
בברכה מרובה
משפחתך מהארץ והתפוצות

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

על הפרשה פ

"ורצע אדוניו" (כא, ו)

פירש"י אוזן ששמע על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע ואם מוכר עצמו הוא אוזן ששמע על הר סיני כי לי בני עבדים ולא עבדים לעבדים תרצע. נשאלתי הרי לא תגנוב בגונב נפשות נאמר וגונב ממון ילפא מלא תגנובו כמ"ש בסנהדרין פ"ו א' ולא תגנובו לא נאמר בסיני וכן כי לי בני עבדים לא נאמר בסיני אלא בפ' בהר, וי"ל עפ"ד רש"י (שמות כ"ד י"ב) בשם רב סעדי' גאון שבעשרת הדברות מרומז כל התר"ג מצות וא"כ בסיני כבר ידעו כל המצות. ועי"ל דכיון שמ"ר עלה להר סיני וקבל כל התורה וירד ומסרם לישראל הו"ל כאילו שמעום באזניהם דשלוחו של אדם כמותו וכמ"ש בספרי זוטא בפ' שלח ממ"ר שא"ל הקב"ה וראה ועשה כתבניתם וכתוב ויעשו כל חכמי לב אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

"אשר יאמר כי הוא זה" (כב, ה)

עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה במלוה הוא דכתיב (ב"ק ק"ז א'). וצריך טעם למה כתבתו תורה כאן שלא במקומו. וי"ל דהנה הא דאמר שומר א"צ הודאה במקצת הוא דוקא כשטוען נגנבה ונאנסה אבל בשאר טענות שביניהן כגון שטוען שלא קיבל שמירה או שטוען שזו בהמה אחרת או שאר טענות ודאי שאין נשבע עד שיודה במקצת וכן מבואר ברמב"ם פ"ב משכירות, ולפ"ז יל"פ קרא על כל דבר פשע על שור על חמור וגו' אשר יאמר כי הוא זה דהיינו שדנין שהוא אומר שקיבל שור לשמור והוא אומר חמור או דבר אחר על כל דבר שיאמר כי זה קיבל והמפקיד אומר דבר אחר בזה צריך הודאה במקצת לחייבו שבועה ולא מיירי בשבועת השומרים דבזה מיירי בקרא דקמי' ולכן כתבתו תורה כאן דגם כאן זה שייך (וכונת הגמ' דבמלוה הוא שייך תמיד), ובמכילתא א"י אשר יאמר כי הוא זה שזה אומר זה הוא זה אומר אינו הוא ואולי כונת המכילתא ג"כ כנ"ל.

"ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע" (כג, ז)

פירש"י מי שיצא מב"ד זכאי ובא א' ואמר יש לי ללמוד עליו חובה אין מחזירין אותו ושמה תאמר הרי חייב מיתה אמר כי לא אצדיק רשע כבר אמצא לו דרך איך להענישו. וי"ל כיון שחייב העונש למה אמר הכתוב שאין מחזירין אותו רק יענש בידי שמים ולמה לא יענישוהו ב"ד מיד. וי"ל דהרוגי ב"ד הי' מצוה על כל ישראל לרגום אותו באבנים כמ"ש בסנהדרין מ"ה א' ואח"כ קוברין אותו בין רשעים גמורים ואין מתכפר לו עד שיתקרב ויתאכל כל הבשר כמ"ש בסנהדרין מ"ז ב' נמצא מתבזה ביזוי גדול וזה שיצא מב"ד זכאי נראה מזה שאין רצון הקב"ה שיהא לו בושה זו ואי משום העונש שמגיע לו יענישוהו הקב"ה אבל בזיון כזה אין מגיע לו.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח פ

"הספר החדש"

בימים האחרונים נחגג מעמד שתית' ל'חיים' במחיצת רבינו שליט"א, לרגל גמר כתיבת הספר 'ביאור' על הירושלמי מסכת נדרים על ידי חתנו הגאון רבי זליג ברוזמן שליט"א, הביאור שנערך מתוך שיעורים שמסר רבינו לפני כשלושים שנה אחרי פטירת אביו מרן בעל הקהילות יעקב צוק"ל, נכתב על ידי חתנו שליט"א ועד כה יצאו לאור על כל סדר זרעים וסדר מועד, וכעת עוסקים בסדר נשים. כאמור, הספר עוד לא הופיע לציבור אך כתיבתו הסתיימה, כשעל המלאכה מנצח ומזרז רבינו שליט"א, כדרכו לעודד את לימוד הירושלמי.

למעשה, בשנים האחרונות לא עוסק רבינו בעצמו בכתיבת ספרים, כי מקדיש את זמנו בעיקר להשיב תשובות בהלכה במכתבים, ולקבל את ציבור הפונים, ורוב רובם של הספרים היוצאים לאור הם מה שנכתבים על ידי התלמידים, ספר זה, נחשב איפה לספר שכל כולו מרבינו שליט"א, ויש לו חשיבות מיוחדת.

סיפר חתן רבינו, רבי זליג שליט"א (ומובא גם בספר 'הספרים'), שענין כתיבת החיבור של רבינו על הירושלמי התחיל מאז שלמדו מסכת כלאים, והיה כמה משומעי השיעור דאז שרשמו את ביאורו של רבינו (שכידוע מיוחד מאוד כי ברר סולת אחרי סולת ואמר את הביאור הכי קל להבנה ושמתדר היטיב בפשט הסוגיא, וברר מכל המפרשים את מה שהכי נראה לו בחשבון הסוגיא) ורבי זליג ג"כ רשם, ורבינו שמע מזה וביקש לראות והוטב בעיניו, ואז רבי זליג המשיך לכתוב - ובזמנו היה טירחא עצומה בכתיבה כי לא היה כתיבה נוחה על המחשב, ובפרט בעניני כלאים היה עבודה רבה עם הצירים לסדר ולהבין נכון וכו', וטרח וסידר ואחרי יגיעה רבה גמר להכין חוברת על פרק אחד, והביא לת"ח לעבור, ואח"כ הביא לרבינו לעבור, והיה זה ערב שבת, אחרי שבת הוא בא אל רבינו ורבינו מחזיר לו את החוברת. והנה חשכו עיניו של רבי זליג - כל החוברת ההערות מרובה על הכתב... ור"ז הרגיש מאוכזב שלא הצליח לכתוב כראוי, אמנם רבינו עודד אותו שצריך ללמוד מהשגיאות וכי לאט לאט יתמעטו ההערות, וכך בעז"ה הוא המשיך עד שזכה להוציא הרבה ספרים נפלאים. הקב"ה יעזור שיוכה להשלים את המלאכה ולא ייצא תקלה מתחת ידו.

בברכת שבת טובה יצא חק 1608

לעילוי נשמת אלדד בן משה-נלב"ע י"ט שבט תשע"ב, תנצב"ה

עלי הדף

אשר לא עלה עליה עול

ע"ז כ"ג א' דתנן גבי פרת חטאת ר"א אומר אינה נקחת מן העובדי כוכבים וחכמים מתירין מאי לאו בהא קמיפלגי דר"א סבר חיישינן לרביעה ורבנן סברי לא חיישינן לרביעה ממאי דלמא דכו"ע לא חיישינן לרביעה והכא ה"ט דר"א כדרב יהודה אמר רב דאר"י א"ר הניח עליה עודה של שקין פסלה ובעגלה עד שתמשוך בה מ"ס חיישינן ומ"ס לא חיישינן לא ס"ד משום ניחא פורתא לא מפסיד טובא וכו' ופרש"י דמשום הנאה פורתא להקל מעליו משוי מעט לא מפסיד טובא דמים יקרים של פרה אדומה אלא ודאי טעמא משום רביעה הוא. וכ' הגר"א באליהו רבה (פרה פ"ב מ"א) דה"ט דלא חיישי' לעול שהי' להם סימן בשתי שערות שעל צואר הבהמה שעד שלא עלה עלי' עול הם עומדות כדאי' בפסיקתא, ובחזו"א (פרה סי' ג' סקט"ז) הק' דהא בגמ' מבו' טעמא אחרינא דמשום ניחא פורתא לא מפסיד טובא אלמא א"א להבחין ע"י השערות ועוד דהא דפסיקתא דוקא בעול ולא בשאר עבודות [וכן מבו' באמת ל' הפסיקתא ר"פ פרה וזה הוא סימנה של פרה שלא עלה עלי' עול שתי שערות יש בצוארה במקום שעול נתון וכ"ז שלא עלה עלי' עול ב' שערות זקופות הם ניתן עלי' עול מיד ב' השערות נכפפים ועוד סימן אחר יש בה עד שלא עלה עלי' עול עיניה שורות כו' והיא מתחלפת פוזלת ומסתכלת בעול עכ"ל הרי מבו' בהד"ל דהסימן רק על עול] וכה"ג נתקשה בתפא"י, ולענ"ד יש ליישב דברי הגר"א דהנה יש לדקדק בדברי הגמ' ל"ל לאתווי דר"י א"ר בעודה של שקין הו"ל למיפוך בפשיטות שמא עלה עלי' עול דמפו' בתורה דפסול וע"כ צ"ל דהא באמת לא חיישי' כדאי' בפסיקתא שהי' להם סימן בב' שערות ורק לשאר עבודות דל"ש סימן זה איכא למיחש וע"ז משני דמשום ניחא פורתא לא מפסיד טובא אבל על עול ל"ש תי' זה דבעול איכא הנאה מרובה של חרישה וניח"ל להכנס בספק שמא לא יבחינו אבל על עול יש תי' אחר שמבחינין ע"י השערות וזו כונת הגר"א שכ' בהדיא דל"ח לעול שהי' להם סימן כו' דזהו טעם על עול דל"ש תי' הגמ' אבל על שאר עבודות איכא תי' הגמ'. [ומש"כ בחזו"א שם דאפשר דדוקא באותו יום ה' ניכר אינו מוכרח ולא משמע כן ל' הפסיקתא כ"ז שלא עלה עלי' עול כו' ומן ז"ל לא היה לפניו ל' הפסיקתא כ"א מה שהעתיק הגר"א בקצרה כדמוכח בדבריו מש"כ לענין עול כמש"כ].

(נחל איתן סי' ח' ס"ד סק"א ע"ש עוד)

מעניני הפרשה

ע"י התורה יודעים מה לתבוע

רבינו הביא מדרש רבה ריש פרשת משפטים, "שע"י המשפטים שנתת להם (פי' לישראל) הם עושים מריבה זה עם זה ובאין לידי משפט והם עושין שלום" וקשה וכי זה טעם שהמשפטים גורמים שהם עושים מריבה, היה צריך לומר, לאחר שנתת להם דינים יכולים לבא לבית דין. אלא, פירש הדובנער מגיד שגוי אינו יודע מושג שיש ענין השגת גבול או גזל של פרוטה וכדומה, אצל הגוי לגנוב זה נקרא בנין שלם או הרבה כסף זה נקרא גניבה. אבל, אונאה של פרוטה פחות או פרוטה יותר, אצלם זה לא גזל, זה רק יהודי ע"י המשפטים יודע, אונאה של פרוטה זה כבר גזל! דין פרוטה כדין מאה! וכן שמסיג גבול רעהו דינו כגזלן, ולכך יהודי יודע במה לתבוע את חבירו לדין, ושפיר ע"י המשפטים שנתת להם יודעים מה לתבוע.

(מנחת תודה)

מן השמים רוצים שלא תגרש

סיפר הרה"ג ר' יצחק שאול שליט"א בן מרן הגר"ח שליט"א: פעם אחת היו מונחים לפני רבינו שתי מכתבים שנתבקש לענות עליהם. במכתב אחד שאל הכותב מהיכן המקור של הדין דעבד עברי שיש לו אשה ישראלית ורבו מוסר לו שפחה כנענית, צריך להניח לו את אשתו הראשונה. ובמכתב השני מכותב אחר ללא קשר עם הראשון נשאל רבינו מאיש הקובל מאד על רוע מצבו שאשתו מציקה לו מאד ועושה לו צרות גדולות, האם יגרשנה.

וערך רבינו תשובתו לשני השואלים כדרכו בקודש. על המכתב שעסק במקור הדין דעבד עברי שמוסר לו רבו שפחה כנענית וכו', ציין רבינו לדרשת המכילתא וז"ל ויצאה עמו, אל תפרישנה מאשתו. ובטעות נתחלפו המכתבים והמכתב בדין עבד עברי הגיע בטעות להשואל שאשתו מצערתו אם יגרשנה. ובאה אליו תשובת רבינו ויצאה אשתו עמו, אל תפרישנה מאשתו. והשואל הנ"ל לא הסתפק בתשובה הקצרה, ושוב חזר וכתב שקיבל תשובה ברמז בלבד, ומבקש להשיבו דבר ברור. או אז נודע לרבינו כי מוחלפת השיטה והמכתב בדין עבד עברי נשלח בטעות לשואל אם יתגרש מאשתו.

ונענה רבינו ואמר יתכן כי מן השמים רוצים שלא יתגרש, ולכן נתחלפו המכתבים והגיעה אליו התשובה אל יפרישנה מאשתו. והוא פלא.

(בדידי הוי עובדא)

שו"ת בעניני הפרשה

ש. "אתה ואהרן נדב ואביהוא" למה אלעזר ואיתמר לא נזכרו גם הם, וודאי שכבר נולדו.

ת. הם היו חשובים יותר.

(תשובות הגר"ח)

ש. המענה גר האם עובר גם משום מענה יתום דהא אין לו אב. והאם חלוק כשאביו גם נתגיייר או לא, והאם חלוק אם אביו עדיין חי או לא.

ת. אם הוא קטן שצריך עדיין לאב יתכן.

ש. ברש"י עה"פ "ורצע אדוניו את אזנו", אכן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב. וצל"ע הא קרא דלא תגנוב הוי בגניבת נפשות והיה צ"ל לא תגנובו דהוי גניבת ממון.

ת. בעשרת הדברות כלול כל התרי"ג מצות כמש"כ רש"י בפ' משפטים.

(שיה התורה)

ש. "ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את

הכנעני ואת החתי מלפניך" ופירש"י "והחתי והכנעני, הם ארץ סיחון ועוג לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אל"ו וכו', ויל"ע דבבמדבר פכ"א פכ"א כתיב "וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר" דמפורש שסיחון היה מלך האמורי.

ת. אמורי זה שם כללי לכל ז' אומות כמש"כ ואנכי השמדתי את האמורי וגו'.

(הידושי הגר"ח)

ש. "שש שנים תזרע את ארצך וגו'", בדעת זקנים מבעה"ת כ' בשם המדרש אפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גינתו חייב לעבדה בכל יום. האם אכן נקטינן כך, שמי שיש לו עץ פרי בגינתו צריך לעבדה בכל יום.

ת. אם צריכה יש מצוה לטפל בה בארץ ישראל.

(שו"ת לבנימין אהר)

ש. "ויזרוק על העם" צ"ב איך הספיק הדם לזרוק על כולם.

ת. יתכן שצריך זיקה אחת על כולם. (אשיחה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק